

Олена Злобіна

Інститут соціології НАН України (м. Київ)
ezlobina@ukr.net

ВІД ЮНОСТІ ДО МОЛОДОСТІ: МОЖЛИВОСТІ ЕПІГЕНЕТИЧНОЇ МОДЕЛІ В СОЦІОКУЛЬТУРНОМУ АНАЛІЗІ

Статтю присвячено аналізу можливостей застосування міждисциплінарного підходу в дослідженнях трансформацій конструкту ідентичності. Виокремлено обмеженості дослідження стадій розвитку в монодисциплінарних підходах. Запропоновано застосувати стадійний підхід в аналізі вікової групи «молодь» з метою верифікації положення про її диференціацію на різні вікові підгрупи, які відрізняються статусами ідентичності. Теоретичним підґрунтям дослідження є теорія психогенетичного розвитку особистості Е. Еріксона та статусна динамічна модель розвитку ідентичності Дж. Марсія. Емпіричну основу склали матеріали аналізу 14 фокус-групових дискусій, проведених у молодіжних аудиторіях: 7 груп з молоддю у віці 18-21 рік і 7 з молоддю у віці 26-30 років. Підтверджено внутрішню диференціацію вікової стадії «молодість». Показано, що динаміка психогенезу на цій стадії характеризується домінуванням дифузного статусу у молодшій групі та статусу досягненості у старшій. Інші статуси зустрічаються значно рідше. Наявний емпіричний матеріал не дає можливості простежити чинники, які зумовлюють зафіксовані відмінності, проте отримані в ході дослідження типові портрети зазначених груп дозволяють розвинути міждисциплінарний підхід до проблеми персоногенезу та застосувати його можливості для вироблення стратегії дослідження «процесу переходу» від стадії до стадії.

Ключові слова: психогенетичний розвиток, молодь, статуси ідентичності, динаміка персоногенезу, соціокультурний аналіз.

Постановка проблеми. Проблематика розвитку особистості в суспільстві за визначенням має міждисциплінарний характер, оскільки потребує аналізу взаємодії як психологічних, так і соціокультурних детермінант. Проте дотепер у психології увага дослідників зосереджується переважно на внутрішньоособистісних процесах, концентруючись навколо конструкту его-ідентичності. Водночас соціологи акцентують увагу на дослідженні соціальної ідентичності. В результаті обидва підходи страждають на обмеженість, а загальна картина персоногенезу набуває ознак фрагментарності. На це, до речі, вказував і сам Е. Еріксон, який зазначав, що «соціологи іноді намагаються з метою більшої точності застосовувати такі терміни, як "криза ідентичності", "тотожність самому собі" або "сексуальна самосвідомість", до явищ, які краще піддаються вимірюванню.... Заради логічної або експериментальної гнучкості (і на догоду науковому співтовариству) вони намагаються тлумачити ці терміни у зв'язку з соціальними ролями, рисами характеру або уявленнями людей про себе, ігноруючи менш податливі і більш ... важливі значення терміну» [12, с. 24]. З іншого боку, і «традиційний психоаналіз не в змозі повністю осягнути ідентичність, тому що він не виробив термінології, яка описує середовище. Певні прийоми психоаналітичного міркування, прийоми розгляду середовища як "зовнішнього світу" або "об'єктивного світу" не враховують її всеосяжної реальності [12, с. 32]. Очевидно сама природа взаємозв'язку особистості і суспільства потребує комплексного аналізу, проте і дотепер застереження, висловлені автором епігенетичної теорії, залишаються актуальними принаймні щодо вітчизняного наукового дискурсу, в якому відсутні спроби застосувати міждисциплінарний підхід щодо дослідження трансформацій конструкту ідентичності.

Аналіз останніх досліджень. Зважаючи на величезну кількість робіт, присвячених аналізу становлення та розвитку ідентичності, розглянемо нижче лише типові приклади психологічних та соціологічних публікації останніх років з метою окреслити можливі напрями міждисциплінарного діалогу в соціокультурному аналізі. Вплив соціокультурних чинників на формування ідентичності особливо важливий на стадіях юнацтва та молодості. Саме вони задають в цей період систему координат, по яких орієнтується особистість при визначенні напрямів розвитку. Надалі будемо розглядати лише дослідження цих стадій, де в якості ключового індикатора використано зміни у системі ціннісних орієнтацій.

Показово, що хоча представники різних соціогуманітарних дисциплін акцентують свою увагу на різних зрізах проблеми формування та становлення ідентичності, в назвах їхніх досліджень зазвичай фігурують ті самі ключові поняття – «молодь» та «ціннісні орієнтації», до яких додаються дисциплінарні маркери. Філософи переносять проблематику у контекст духовності [11], психологи уточнюють, що йдеться про роль цінностей та ціннісних орієнтацій у розвитку особистості [3], соціологи додають аналізу динамічності, зосереджуючись на змінах в соціальному просторі і часі [8], педагоги акцентують увагу на вихованні [6]. Водночас усі ці розвідки чітко концентруються в межах конкретної стадії психогенезу, що робить перспективним застосування епігенетичної моделі розвитку в якості спільного теоретичного підходу.

У вітчизняному психологічному дискурсі епігенетичний підхід застосовується насамперед у дослідженнях, присвячених особистісному самовизначенню в ранній юності. Акцент тут робиться на ціннісному самовизначенні. Вдалим прикладом такого підходу є, на наш погляд, спроба В. Сметаняка дослідити особливості ціннісного самовизначення старшокласників [7]. Автор запропонував концептуальну модель, основу якої склали принцип інтегральної суб'єктності З. Карпенко, теоретичне уявлення про рівні цільової спрямованості Я. Васильєва та рівні репрезентації смисложиттєвих орієнтацій Д. Леонтєва. Виявилось, що особливостями ціннісного самовизначення старшокласників є розширення діапазону й ієрархізація усвідомлюваних мотивів цілісної життєдіяльності, що забезпечує перехід до більш високого рівня ціннісного самовизначення особистості. Проте за межами дослідження залишився сам процес входження особистості в ціннісний простір, який апріорі розглядається дослідником як незалежна змінна. Застосування більш широкої соціокультурної перспективи відкриває тут нові можливості для розширення меж аналізу.

Слід зазначити, що навіть у психологічних дослідженнях цінностей молоді, де звернення до положень Еріксона мало б бути однією з ключових теоретичних засад, ідеї епігенетичного розвитку затребувані далеко не завжди. Наприклад, О. Зазимко, досліджуючи психологічні особливості формування життєвих цінностей у юнацькому віці, фіксує суттєве розмаїття смислових інтерпретацій у групі респондентів віком 18-25 років [2]. Але з чим пов'язані ці відмінності залишається невизначеним, хоча теоретично тут мали б якраз спрацювати запропоновані Дж. Марсія стадії розвитку ідентичності [16].

Типовою є ситуація, коли дослідження ціннісних орієнтацій молоді формально ніби пов'язується автором зі становленням особистості, проте фактично нікуди не просувається від вже доведеного ще автором епігенетичної теорії. Наприклад, О. Коханова констатує у висновках свого емпіричного дослідження, що отримані результати підтверджують типові закономірності юнацького віку, що насправді навряд чи варто перевіряти. А от виявлення того, що саморозвивальна система цінностей переважає у молоді саморепрезентативну, було б дійсно цікаво якось обґрунтувати, тому що відсилка авторки до фроммівських «бути» та «здаватися» залишається просто констатацією і мало що пояснює [3].

Ці приклади підтверджують, що навіть у суто психологічних вітчизняних дослідженнях евристичний потенціал епігенетичної теорії використаний ще далеко не повною мірою.

З іншого боку, в соціологічних розвідках наголос переноситься з особистісних змін на трансформації в системі цінностей, що пов'язані зі змінами в суспільстві. Особистість стає тут радше функцією ціннісного простору, ніж самостійним суб'єктом. Наприклад, Н. Левковська, порівнюючи результати соціологічних досліджень ціннісних орієнтацій молоді 1960 – 1980-х років з цінностями, характерними для молодого покоління 90-х та нульових років, констатує, що для більшості молоді стійким „базисом” існування стали індивідуалістські цінності, а частина молоді взагалі залишилася без морального і соціального фундаменту свого життя і ні в що не вірить. Висновок авторки про те, що це є наслідком прийняття ціннісних орієнтацій, продиктованих реаліями сучасного життя, в принципі не викликає заперечень, але дуже спрощує картину, насамперед через те, що молодь розглядається як пасивний реципієнт зовнішніх впливів [4].

У соціологічному дискурсі панує погляд на проблему «ззовні». В центрі дослідницької уваги не стільки розвиток особистості, скільки складний взаємовплив процесів соціалізації молоді та ювентизації суспільства, що виступає важливою складовою соціокультурної динаміки. В якості прикладу наведемо масштабне дослідження чинників трансформації ціннісних орієнтацій української молоді, яке охоплює період з 1998 по 2015 роки. У статті Л. Сокурянської, присвяченій аналізу динаміки ціннісних орієнтацій студентської та шкільної молоді України, узагальнено величезний емпіричний матеріал, на основі якого робляться висновки про амбівалентність ціннісної свідомості молоді, що виявляється в одночасній присутності в ній альтернативних аксіофеноменів [8]. Але ця амбівалентність пов'язується не з внутрішніми, а із зовнішніми чинниками, з одночасним співіснуванням цінностей, які представляють різні культури, що створює «культурне пограниччя» всередині особистості і, водночас, робить її більш активною, ініціативною, налаштованою на інновації.

Очевидно, що поєднання поглядів «ззовні» та «зсередини» значно збагатило б і соціологічний дискурс. Важливим при цьому є саме звернення до ідеї стадій розвитку, чого практично ніколи не роблять соціологи. Зокрема досить багато соціологічних досліджень спрямовано на фіксацію динаміки ціннісних орієнтацій молоді під час навчання у ВНЗ. При цьому, як правило, спроби виявити суттєві відмінності між тими, хто тільки вступив до ВНЗ, і тими, хто його закінчує, виявляються невдалими. Проте зазвичай дослідники навіть не намагаються пояснити цей феномен, посилаючись переважно на те, що отриманий результат потребує подальших перевірок. Наведемо як приклад результати порівняльного дослідження, здійсненого Д. Хутким серед студентів НАУКМА, яке підтвердило відсутність значущих відмінностей у ціннісних орієнтаціях студентів бакалаврату різних років і студентів магістеріуму [9]. Водночас автором була зафіксована зміна структури взаємозв'язків між ціннісними орієнтаціями, зокрема диференціація групи цінностей «досягнення» для магістрів за різними сферами життя. Те, що обидва ці результати ніяк не інтерпретувалися, свідчить, на нашу думку, про суттєву обмеженість теоретичних моделей, якими послуговуються соціологи. Натомість саме застосування стадійного підходу могло б допомогти створити пояснювальну модель зафіксованих змін.

Ще однією характерною рисою соціологічних досліджень, присвячених молоді, є те, що диференціація всередині цієї групи, як правило, фіксується на межі підліткового та юнацького віку. Якщо подивитися, наприклад, на результати аналізу даних соціологічного дослідження ціннісних орієнтацій сучасної молоді України, які репрезентують населення України віком 14–35 років, можна побачити, що з року в рік повторюється та сама картина: вікові відмінності між категорією 14-17 років і рештою опитаних досить помітні, натомість всередині групи 18-30 диференціація незначна [1; 5; 10].

Мета даного дослідження – застосувати стадійний підхід в аналізі вікової групи «молодь» з метою верифікації положення про її диференціацію на різні вікові підгрупи, які відрізняються статусами ідентичності.

Виклад основного матеріалу. Теоретичні засади дослідження ґрунтуються на сучасних моделях розвитку ідентичності особистості, які створені послідовниками Еріксона. Це насамперед стадіальна модель розвитку ідентичності Дж. Марсія, якій увів в науковий обіг поняття різних статусів ідентичності та запропонував динамічну модель ідентичності, яка представляє розвиток ідентичності як послідовне (або суперечливе) набуття одного статусу за іншим [15].

Водночас ми спираємося і на ідеї самого Еріксона, які дають можливість по-новому подивитися на внутрішній розвиток всередині віку молодості. Це стосується його тези про те, що характерною ознакою сучасності є зміни у самому процесі змін поколінь. Еріксон вважав, що функції поколінь будуть інакше розподілятися між найважливішими етапами становлення ідентичності. На його думку, швидкий розвиток технологій призведе до того, що «молоде доросле покоління ділитиметься на старших і молодших молодих дорослих, при цьому не занадто

молоді і не дуже старі фахівці, ймовірно, займуть становище головних арбітрів – на обмежений період професійного зростання кожної з цих груп. Їх вплив значною мірою замінить традиційний батьківський... "Молоде покоління" буде більш чітко розділене на старше і молодше молоде покоління, при цьому старше буде вимушене (і захоче) перейняти багато з поведінки молодшого» [12, с. 46–47].

Якщо Еріксон має рацію, ми повинні емпірично зафіксувати наявність старшого і молодшого молодого покоління і, можливо, ця передбачувана ним диференціація і є результатом переходу від однієї стадії становлення ідентичності до іншої, як це теоретично прописано у Марсія. Хоча базова «статусна» модель останнього неодноразово піддавалася критиці насамперед за «спрощення» процесів персоногенезу [13], для дискурсу міждисциплінарного вона добре підходить, оскільки дозволяє суміжним науковим підходам розширити бачення процесів становлення ідентичності, не обтяжуючи опис складними внутрішніми суперечностями. Сама ідея послідовності руху від статусу дифузії (для якої характерний стан розмитості та невизначеності), до статусу досягнення (на якому набувається відчуття цілісності) значно підсилює потенціал соціологічних, педагогічних та інших суміжних контекстів дослідження.

Для реалізації поставлених завдань було застосовано якісну методологію. Емпіричну основу склали матеріали низки фокус-груп, проведених у молодіжних аудиторіях¹. Загалом було проведено 14 фокус-груп: 7 з молоддю у віці 18-21 рік і 7 з молоддю у віці 26-30 років². У кожній груповій дискусії брали участь 4 юнаки і 4 дівчини. У молодшу вікову групу відбиралися респонденти без досвіду спільного проживання у парі, у старшу вікову групу – респонденти без дітей.

В обох групах у ході дискусії учасників просили визначити, чим вони відрізняються від тих, хто на 10 років старші за них. Результати підтвердили, що і молодші, і старші мають подібну соціальну ідентичність, оскільки наділяють свою групу тими ознаками, які відокремлюють вік молодості від зрілості. Зокрема і молодші, і старші вважали, що порівняно з тими, хто на 10 років старші, вони більш активні, амбіційні, вільні, менше прив'язані до чогось, перебувають у пошуку, орієнтовані на майбутнє, а не на теперішнє. При цьому двадцятирічні наділяли 30-річних ознаками, протилежними власній самоідентифікації, тобто характеризували їх як більш пасивних, інертних, приземлених, обережних, формуючи образ старших молодих (*«Вони не мріють, взагалі не мріють. У них є якісь цілі, яких вони досягли і вони їх підтримують»*, М, 21), а 30-річні переносили всі ці ознаки на групу зрілих, ідентифікуючи себе все ще як молодих (*«У них уже життя так, отпечаток. Сложилась, и они уже живут по тем принципам, которые им жизнь сформировала. А мы ещё можем там, летать, мечтать и формироваться»* М, 30).

самоідентифікації групи 20-річних підтверджує сильну вираженість саме дифузної ідентичності. Найтиповішою характеристикою власної групи була ознака «в пошуку»: *«пока только ищем своё место под солнцем»* М, 21; *«мы еще можем все поменять»* Ж, 18; *«мы ещё не видим мир таким плохим, какой он есть на самом деле. Мы ещё живем в иллюзиях»* М, 20; *«у нас ещё может меняться мнение по отношению к любой ситуации»* М, 21.

Особливо виразно ця ознака виявилася при обговоренні питання про те, яким молоді люди бачать власне майбутнє через 5-10 років. Сфера самореалізації, як правило, чітко не визначена, вважають, що думати про майбутнє ще рано (*«за эти 10 лет я определяюсь»*, Ж., 18; *«ну, как бы вариантов много есть, типа можешь выбрать всё, что хочешь, но определённо сказать»*

---

¹ Дослідження проводилось агенцією Umbrella research влітку 2017 року. Стенограми ФГД використано з дозволу агенції виключно з наукової метою.

² Такий віковий розподіл досить добре відповідав нашій меті – розведення початкового і завершального періодів молодості. Між ними знаходиться середина третього десятиліття, яку Еріксон охарактеризував як період, «коли молодість вже не юність» і молода людина готова «позбутися свого мораторію» [12, с. 247]. Його вивчення має бути предметом особливого дослідження.

конкретно, *нет не определился ещё*» М, 18). Показово, що тема дорослості не те, що не актуалізована, а навіть проблематизована, в обговоренні зустрічалися тези на кшталт *«если мы уже будем взрослыми»* Ж, 20.

Натомість старші молоді в усіх компонентах демонструють переважно статус досягненості. Їхнє бачення власного майбутнього через 10 років міцно тримається на теперішньому (*«У меня всё стабильно. Я чем больше работаю, тем больше получаю звание. Через 10 лет стабильно станут каким-то сеньором в IT-компани»* М, 29; *«я в энергетике работаю, тоже такая сложная отрасль, за год ты не научишься и за два, за пять десять, двадцать лет, ну буду повышать свой уровень»* М, 28; *«Я вот, в этом году заложил небольшой сад, посмотрим, что из него будет. Тяжело начать, чтобы все раскрутилось. Ну, я надеюсь, что я буду успешный предприниматель через 10 лет»*, М, 30).

Якщо для молодшої вікової групи характерний запит на цікаву роботу, бажання займатися улюбленою справою (*«Хочу быть журналистом, ездить по странам, как Орёл и Решка»*, Ж, 18; *«заниматься тем, что тебе по душе. Например, хобби. Ты можешь работать на хобби высокооплачиваемом, развивать киберспорт»*, М, 19), старші вже роблять крок у наступну стадію, орієнтуючись на важливість власного внеску в покращення світу (*«Я би хотів стати доктором наук, зробити якийсь хоч невеличкий вклад в науку Украины. Не там десь за кордоном, а суто в Україні»*, М, 26; *«Мені здається, що ми таке покоління, що у нас є такий запал, ми хочемо щось збудувати у своїй країні. Не приїхати за кордон, де уже все готово і жити задарма в порівнянні з тим, що у нас зараз тут. Ми хочемо збудувати таке життя тут, у нас для своїх дітей, для себе і можливо, навіть для своїх батьків.»*, М, 27). Виразним є відчуття необхідності слідувати цінностям, досягати цілі, втілювати переконання.

Слід зазначити, що попри домінування в молодшій групі дифузного статусу, а в старшій статусу досягненості, матеріали групових дискусій підтверджують представленість також інших статусів. Серед молодшої групи зустрічався, наприклад, статус передвизначеності, коли вісімнадцятирічна дівчина так характеризувала свої майбутнє: *«Буду работать, наверно, в институте Истории Украины, буду начинать плавно двигаться на академика. Но, по крайне мере, мне сказали, что меня там ждуют»*. У групі старших фіксувався статус мораторію, що виявлялося зокрема у розмитості картини майбутнього (*«у меня, допустим, бизнес по спорту, по велосипедам, можно промышленность, изготовление чего-то»* М., 28). Водночас в усіх компонентах дискусії, а в обговоренні були представлені й інші теми, зокрема порівняння свого покоління з поколінням батьків, відтворювалася тенденція чіткої диференціації типових статусів по різних вікових групах. Це підтверджує, що попри індивідуальні варіації, можна говорити про типові тренди в картині психогенезу на стадії молодості.

Висновки. Проведений аналіз підтвердив, що вікова стадія молодості характеризується внутрішньою диференціацією. Динаміка психогенезу на цій стадії характеризується домінуванням дифузного статусу в молодшій молоді та статусу досягненості у старшій. Інші статуси зустрічаються значно рідше. Між виділеними групами фактично майже немає нічого спільного, крім самоідентифікації з молоддю. Наявний емпіричний матеріал не дає можливості простежити чинники, які зумовлюють зафіксовані відмінності. Водночас існування розгорнутих типових портретів зазначених груп створює сприятливе підґрунтя для вироблення стратегії дослідження «процесу переходу». Перспективним тут може стати запропонований соціологами Дж. Коте та Ч. Левіном концепт капіталу ідентичності, який введений для позначення соціальних та особистісних можливостей суб'єкта, що утворюють його ресурси набуття нових статусів ідентичності [14]. Хоча підхід був запропонований ще наприкінці 80-х, його реалізація в межах психологічних досліджень досить слабка. Водночас його застосування відкриває можливості для пошуку «типових шляхів», за якими здійснюється перехід з однієї стадії ідентичності на іншу. Попри те, що деякі дослідники припускають, що розвиток ідентичності слід розглядати радше як стохастичний процес, саме виявлення типових конфігурацій підтверджує обґрунтованість ідеї

поступового розвитку і відкриває в цьому напрямку перспективи для подальших міждисциплінарних розвідок із застосуванням ідей психогенетичного підходу.

1. Балакірева О. Ціннісні орієнтації сучасної молоді України (за результатами досліджень) : Інформаційна брошура / О. Балакірева, Т. Бондар, В. Головенько. – К. : СПД Соколянський А.Ю, 2011. – 23 с.
2. Зазимко О. Формування життєвих цінностей у юнацькому віці: психологічні особливості / О. Зазимко // Вісник КНТЕУ. – 2012. – № 4. – С. 89–103.
3. Коханова О. Цінності та ціннісні орієнтації, їх роль у розвитку особистості / О. Коханова // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія психологічні науки. Випуск 3. – 2015. – С. 108–112.
4. Левковська Н. Динаміка ціннісних орієнтацій молоді / Н. Левковська // Політичний менеджмент. – 2006. – № 1. С. 85–93.
5. Молодь України – 2015. Київ 2015 . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf
6. Осипцов А. Стан вихованості загальнолюдських цінностей особистості у студентів класичних університетів / А. Осипцов // Наука і освіта. – 2015. – № 4. – С. 148–152.
7. Сметаняк В. Психологічні особливості ціннісного самовизначення особистості у ранній юності / В. Сметаняк // Психологія особистості. – 2012. – № 1 (3). – С. 177–183.
8. Сокурянська Л. Динаміка ціннісних орієнтацій студентської та шкільної молоді України: від цінностей радянських до європейських / Л. Сокурянська // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Соціологічні дослідження сучасного суспільства: методологія, теорія, методи» Випуск 37. – 2016. – С.213–221.
9. Хуткий Д. Особистісні риси та ціннісні орієнтації студентів-соціологів НАУКМА / Д. Хуткий // Вісник Львівського університету. Серія соціологічна. – 2014. – Випуск 8. – С. 51–59.
10. Цінності української молоді. Результати репрезентативного соціологічного дослідження становища молоді Київ – 2016. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit__doslidjennya_2016.pdf
11. Целякова О. Духовність і ціннісні орієнтації студентської молоді України в трансформаційному суспільстві / О. Целякова // Гуманітарний вісник ЗДІА. Випуск 38. – 2009. – С. 222–233.
12. Эриксон Э. Идентичность: юность и кризис / Э. Эриксон. – М. : Издательская группа «Прогресс», 1996. – 344 с.
13. Bosma H. A., Kunnen E. S. Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis // *Developmental Review*. 2001. № 21. P. 39–66.
14. Côté, J. E., & Levine, C. A critical examination of the ego identity status paradigm // *Developmental Review* Volume 8, Issue 2, June 1988, Pages 147–184.
15. Marcia J. E. Development and validation of ego-identity status // *Journal of Personality and Social Psychology*. 1966. № 35. P. 118–133.
16. Marcia J. E. The ego identity status approach to ego identity. In J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (Eds.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research* New York : Springer- Verlag. 1993. P. 1–21.

REFERENCES

1. Balakireva, O., Bondar, T., Golenko, V. (2011). Tsinnisni oriyentatsiyi suchasnoyi molodi Ukrayiny (za rezul'tatamy doslidzhen') : *Informatsiyna broshura* [Valuable orientations of modern youth of Ukraine (according to research results): Information brochure]. K. : SPD Sokoljansky A.Yu. (ukr).
2. Zazimko, O. (2011). Formuvannya zhyttyevykh tsinnostey u yunats'komu vitsi: psykholohichni osoblyvosti [Formation of vital values at adolescence: psychological peculiarities] // *Wisnyk KNTEU* [Bulletin of KNTEU], 4, 89-103 (ukr).
3. Kokhanova, O. (2015). Tsinnosti ta tsinnisni oriyentatsiyi, yikh rol' u rozvytku osobystosti [Values and value orientations, their role in the development of personality] *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu. Seriya psykholohichni nauky* [Scientific Bulletin of Kherson State University. Series psychological science], 3, 108–112 (ukr).
4. Levkovs'ka, N. (2006). Dynamika tsinnisnykh oriyentatsiy molodi [Dynamics of value orientations of youth]. *Politychnyj menedzhment* [Political Management], 1, 85-93 (ukr).
5. Molod' Ukrayiny – 2015 [Youth of Ukraine – 2015]. (2015). Kyiv . – [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu.: https://www.gfk.com/fileadmin/user_upload/dyna_content/UA/Molod_Ukraine_2015_UA.pdf (ukr).
6. Osypstov, A. (2015). Stan vykhovanosti zahal'nolyud's'kykh tsinnostej osobystosti u studentiv klasychnykh universytetiv [State of upbringing of universal values of personality in students of classical universities]. *Nauka i osvita* [Science and Education], 4, 148–152 (ukr).
7. Smetanyak, V. (2012). Psykholohichni osoblyvosti tsinnisnoho samovyznachennya osobystosti u ranniy yunosti [Psychological Peculiarities of Valuable Self-Determination of an Individual in Early Youth]. *Psykhologhiia osobystosti* [Psychology of Personality], 1 (3), 177–183 (ukr).

8. Sokuryans'ka, L. (2016). Dynamika tsinnisnykh oriyentatsiy student-s'koli ta shkil'noji molodi Ukrayiny: vid tsinnostej radyans'kykh do yevropeys'kykh [Dynamics of value orientations of student and school youth of Ukraine: from values of Soviet to European]. *Visnyk Kharkivs'koho natsional'noho universytetu imeni V.N. Karazina. Seriya «Sotsiologichni doslidzhennya suchasnoho suspil'stva: metodolohiya, teoriya, metody»* [Bulletin of Kharkiv National University named after V.N. Karazin Series "Sociological Researches of Modern Society: Methodology, Theory, Methods"], 37, 213-221 (ukr).
9. Khutkyy, D. (2014). Osobystisni rysy ta tsinnisni oriyentatsiji studentiv-sotsiologiv NAUKMA [Personality traits and value orientations of students-sociologists of NaUKMA]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya sotsiologichna* [Visnyk of Lviv University. The series is sociological]. 8, 51-59 (ukr).
10. Tsinnosti ukrayins'kooi molodi. Rezul'taty reprezentatyvnoho sotsiologichnoho doslidzhenn'a stanovyscha molodi Kyiv – 2016 (2016). [Values of Ukrainian youth. Results of a representative sociological study of the situation of youth Kyiv – 2016]. – [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dost.: http://dsmsu.gov.ua/media/2016/11/03/23/Zvit__doslidjennya_2016.pdf (ukr)
11. Tselyakova, O. (2009). Dukhovnist' i tsinnisni oriyentatsiyi student-s'koyi molodi Ukrayiny v transformatsynomu suspil'stvi [Spirituality and Values Orientation of Student Youth of Ukraine in a Transformational Society]. *Humanitarnyj visnyk ZDIA* [Humanitarian Bulletin ZGIA], 38, 222–233 (ukr).
12. Erikson E. (1996). Identichnost': yunost' i krizis [Identity: youth and crisis]. - M.: Izdatel'skaja gruppa "Progress" [Publishing group "Progress"] (rus).
13. Bosma H. A., Kunnen E. S. (2001). Determinants and mechanisms in ego identity development: A review and synthesis // *Developmental Review*. № 21. P. 39-66.
14. Côté, J. E., & Levine, C. A. (1988) Critical examination of the ego identity status paradigm // *Developmental Review*, Volume 8, Issue 2, June. P.147-184.
15. Marcia, J. E. (1966). Development and validation of ego-identity status. *Journal of Personality and Social Psychology*, 35, 118–133.
16. Marcia, J. E. (1993). The ego identity status approach to ego identity. In J. E. Marcia, A. S. Waterman, D. R. Matteson, S. L. Archer, & J. L. Orlofsky (Eds.), *Ego identity: A handbook for psychosocial research*. New York: Springer-Verlag, 1-21.

Olena Zlobina

FROM JUVENILITY TO YOUTH: POSSIBILITIES OF THE EPIGENETIC MODEL IN SOCIOCULTURAL ANALYSIS

The article is devoted to the analysis of the possibilities of using the interdisciplinary approach in studies of transformations of the construct of identity. The limitations of studies of stages of development in monodisciplinary approaches are singled out. It is suggested to apply the step-by-step approach in the analysis of the age group "youth" in order to verify the position on its differentiation into different age subgroups that differ in identity statuses. The theoretical basis of the study is the theory of psychogenetic development of the personality of E. Erickson and the status dynamic model of identity development of J. Marcia. Empirical basis was made by the analysis materials 14 focus group discussions held in youth audiences: 7 groups with youth aged 18-21 and 7 with young people aged 26-30. The internal differentiation of the age stage "youth" has been confirmed. It is shown that the dynamics of psychogenesis at this stage is characterized by the dominance of diffuse status in the younger group and the status of attainment in the older group. Other statuses are much less common. The existing empirical material does not provide an opportunity to trace the factors that cause the observed differences, but the typical portraits of these groups obtained in the course of the research allow developing an interdisciplinary approach to the problem of personogenesis and applying its possibilities for developing a strategy for studying the "transition process" from stage to stage.

Keywords: *psychogenetic development, youth, identity status, dynamics of personogenesis, sociocultural analysis.*